

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

Kommissie van redactie:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Katwijk aan Zee; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht - Centrum; J. van Heteren, Sliedrecht - Centrum en Joh. van der Lee, Alphen aan den Rijn.

Redactie:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
Meerkerk. Telefoon 01837 - 357

Administratie:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrekening 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Ver. Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,20 per mm. Bij kon-
trakt korting.

MEDITATIE

De vraag, waarmee de jongeling zijn pad zuiver zal houden (I)

„Waarmede zal de jongeling zijn pad
zuiver houden?”

(Psalm 119 : 9a)

1. Een vraag, die klemmend is.

Psalm 119 neemt een opvallende plaats in. Door zijn lengte overtreft hij elke andere Psalm, ja elk ander Bijbelhoofdstuk. In letterkundig opzicht is deze Psalm 'n kunststuk. Hij bestaat uit 22 delen naar de letters van het Hebreeuwse alfabet. Elk deel bestaat uit 8 verzen, en ieder vers begint met de letter die er boven staat. De verzen 1 tot en met 8 beginnen dus met de aleph, de verzen 9 tot en met 16 met de beth, enz.

Er is één groot thema, dat deze Psalm beheerst, nl. de heerlijkheid van Gods Wet. We moeten hier bij „Wet” denken aan de ganse heilsopenbaring van God aan Zijn volk Israël. Van die Wet zingt de door Gods Geest geïnspireerde dichter. Zijn omstandigheden zijn ver van gemakkelijk, want hij ondervindt verdrukking. Maar de psalmist vlucht in al zijn benauwdheden tot de Heere en spreekt het uit, dat hij al zijn vermaak in de inzettingen des Heeren heeft. Voorwaar, een rijk lied, waarin menige kostelijke les voor het geestelijk leven ligt.

De dichter denkt ook aan de jonge mensen. Vandaar, dat hij de vraag stelt: „Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver hield. Allerlei invloeden vraag was zeker reden, ook onder het oude Israël. Het ging heus maar niet vanzelf, dat een jongeling zijn pad zuiver hield. Allerlei invloeden wilden zich laten gelden, waardoor een jongere makkelijk het slechte pad boven het rechte pad verkoos. Lees maar eens in het boek Spreuken, hoe m.n. de jonge mens gewaarschuwd wordt tegen de vele verleidingen, die zijn pad omringen.

Nog altijd geldt, dat het pad van de jongeling door ijdelheden omsingeld is. Het wordt er in dit opzicht niet beter, maar wel slechter op. Overall is een toeneming van de ongerechtigheid te konstateren. Het kwade wordt goed en het goede kwaad genoemd. In deze geestelijke dampkring moeten wij allen, ook onze jongeren, ademen; daarin moeten wij onze weg vinden. Maar hoe kán dat dan? Alles is er op uit, dat wij (oud en jong) ons pad niet zuiver zullen houden. De hel mobiliseert alle krachten om ons af te trekken van de dienst van God.

Wat is er bijv. nog overgebleven van de zondag als dag des Heeren? Ook bij veel kerkmensen draait het meer om een „prettig weekend” dan om een gezegende zondag. Velen moeten op maandag uitgebreid aanhoren, wat koning voetbal en afgod televisie zondag te bieden hadden. Wie niet mee kan praten, is dikwijls niet „in tel”. Wat ligt hier, ook voor jongeren, een brok verzoeking, om over te schakelen op de levensstijl van de wereld!

Wat heeft de welvaartsjacht, een nooit verzadigde bezitsdrang, velen in de greep! Hoe zullen wij en onze jongeren voor deze levensinstelling bewaard worden (of daarvan verlost worden)?

Wat een zee van ellende wordt er teweegge-

bracht door het gebruik van verdovende middelen! Hier ligt een grotere bedreiging van de jeugd (ook van onze jongeren) dan we vaak vermoeden.

Het zedelijk peil in onze wereld is laag. Stellig is er, de eeuwen door, wel de hand gelicht met eerbaarheid en huwelijksrouw. Maar het typerende van onze tijd is, dat men zich nergens meer voor geneert. Men spreekt de zonde vrij uit.

Mannen van naam, die eerst nog een christelijke moraal voorstonden, zijn soms helemaal „om”. Denk ook eens aan de geestelijke verleidingen. Wat wordt er veel geboden, dat niet naar het Woord van God is! Niet alleen via radio en T.V., maar ook via allerlei bladen. Er gaat van dit alles een enorme zuigkracht uit. Ook het moderne theologische denken kan zijn bekoring uitoefenen, m.n. op studerende jongeren. Evenzeer is er het gevaar van een oppervlakkige godsdienst, waarbij ontdekking aan de zonde, droefheid over de zonde en afsterven aan de zonde ontbreken. Het aannemen van Jezus schijnt zo iets als een handomdraai te zijn, en het geloofsleven één permanente jubel. En wie in de ban van deze gedachten komt, vindt het in die kerken, waar het werk van de Heilige Geest gepredikt wordt (zowel naar de ontdekkende en ontgrondende als naar de Christus-verheerlijkende en zondaar-vertroostende zijde), al gauw te benauwd en te muf.

Als we deze feiten (en nog vele andere!) op ons laten inwerken, dan klemmt de vraag wel, waarmede een jongeling (en een meisje) het pad zuiver zal houden.

Nog klemmender komt deze vraag op ons af, als we niet alleen om ons heen zien, maar ook eens in onszelf blikken. Ons hart, waaruit de uitgangen van ons leven zijn, is boos van onze jeugd af aan. Dat geldt dus ook van de jongens en meisjes. Het hart van de mens is een bron van ongerechtigheid, waaruit onophoudelijk de modder van de zonde opspuit. Dat is de verschrikkelijke erfenis, die we uit het paradijs meegekregen hebben, uit onze rampzalige afval van God. Nu zouden al die verleidende krachten nog zo gevaarlijk niet zijn, als ze ons hart niet mee hadden! Daar is in het hart, ook in het hart van de jonge mens, een stem, die zegt: „Doe de zonde maar; ga maar op de verleiding in.” Wat het voor de jongere zo moeilijk maakt om het pad zuiver te houden is niet allereerst het feit, dat die de levenservaring mist (al kan dat natuurlijk een bepaalde rol spelen), maar het feit, dat hij (zij) een Adamskind is, en daarom geneigd tot alle kwaad.

Zo staan onze jonge mensen vóór een kokende en schuimende zee, die op het punt staat om ze te verzwelgen. En een blik naar binnen, in het hart, kan ook al niet bemoedigen. Hoe komen ze er doorheen? Zullen ze ooit een veilige haven van behoudenis bereiken?

Vinden die vragen weerklank in uw hart? Dan blijft u er niet werkeloos onder zitten, maar dan gaat u, in liefdevolle verbondenheid met de jeugd, uw handen tot een gebed vouwen. Dan spreekt u voor onze jongeren, dat ze door Gods genade hun pad zuiver mogen houden.

Jongen of meisje, die dit leest, zend deze vraag maar als een stil gebed tot de Heere. Dat is helemaal in de lijn van deze Psalm. Want de dichter is ook een bidder. In vers 5 bidt hij: „Och,

VAN DE ADMINISTRATIE

Na de Ontmoetingsdag te Zwolle mochten wij naar aanleiding van die dag nog enkele giften ontvangen f 25,- van J. K. te S. die de Ontmoetingsdag niet kon bezoeken, f 25,- van N.N. die wel in Zwolle kon zijn, maar dankbaar gestemd was voor het gesprokene, f 25,- gift K. K. te A., via J. v. Heteren f 10,-; gevonden in de collecte te Alphen aan den Rijn f 25,-, idem te Dordrecht (Centrum) f 10,-. Aan overbetalingen f 87,-, totaal f 207,-.

Hartelijk dank daarvoor. Ook konden wij na de Ontmoetingsdag nog 9 nieuwe abonnees noteren; eveneens daarvoor dank. Tevens ontvingen wij nog een bemoedigend schrijven uit het Noorden van ons land, met het verzoek om toch vooral in het Noorden des lands een Ontmoetingsdag te houden. Van dit schrijven hebben wij goede kennis genomen, en besproken in onze vergadering van de commissie van Redactie.

Als antwoord op verzonden herinneringskaarten, blijft het nog wat nadruppelen inzake de betaling van de 9de jaargang. Een volgende maal hopen wij daar op terug te komen. D.V. tot de volgende maal. Adm. adres: Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn. Giro 70 43 50. v. d. L.

dat mijn wegen gericht werden, om Uw inzettingen te bewaren!” Hij smeekt: „HEERE, leer mij de weg Uwer inzettingen, en ik zal hem houden ten einde toe.” Hij bidt om verstand, met Goddelijk licht bestraald. In heel deze Psalm klinkt een gebed door. We mogen het meébidden. Op de vraag van de tekst volgt een heerlijk antwoord. We mogen het nú al lezen en hopen het de volgende maal te overdenken: „Als hij dat houdt naar Uw Woord.”

Schiedam

W. van Sorge.

Van de redactie

Op onze Ontmoetingsdag te Zwolle werd door een der sprekers medegedeeld, dat de commissie van redactie zich nog moest beraden omtrent de vraag of tot wekelijkse uitgave van ons blad kon worden uitgegaan.

Inmiddels heeft de commissie vergaderd en deze zaak lang en breed besproken. Daarbij heeft het oordeel van de lezers gewogen en eveneens hebben de financiële gevolgen ons bezig gehouden. Wat betreft het oordeel van onze lezers het volgende. U weet, dat we indertijd een paar vragen hadden gesteld, die met ja of neen konden worden beantwoord. Velen hebben gereageerd door de kaart terug te zenden en daarbij hun mening kenbaar te maken. In totaal hebben ongeveer 40% van de lezers de kaart teruggezonden. De anderen hebben blijkbaar geen bepaalde voorkeur. Van die 40% was ongeveer twee derde voor wekelijkse uitgave. De anderen waren daar tegen, velen uit financiële overwegingen. Sommigen hebben hun standpunt breder uiteengezet of naar aanleiding van de kaart in het belang van ons blad opmerkingen gemaakt of waardering geuit. Dat is allemaal door de commissie op prijs gesteld. We weten nu wat er in dit opzicht onder onze lezers leeft. Gezien het resultaat van de enquête konden wij nu geen besluit nemen om „Bewaar het Pand” wekelijks te doen verschijnen.

Er was nog een tweede overweging, die van belang was. Het is duidelijk, dat het blad zich alleen financieel staande houdt door de vele giften en de hoge collecten op de ontmoetingsdagen. Deze getuigen van liefde voor onze beginselen. Dat is erg bemoedigend. Zouden we tot wekelijkse uit-

gave besluiten dan zou er ondanks de vele giften en hoge collecten een tamelijk groot financieel tekort ontstaan. Dat zou een nieuwe last leggen op onze lezerskring. Dan raakt het spontane, vrijwillige er af. Daaraan mogen we niet medewerken. Er wordt al zo veel van onze mensen gevraagd, dat we daar rekening mee moeten houden. Ook uit deze overweging heeft de commissie besloten op de oude voet voort te gaan. Evenwel, we streven wel naar het financieel bereikbare. Dat kunt u in het vervolg van dit artikel lezen.

De opmerking wordt wel eens gemaakt, dat het geld, dat bij tweewekse uitgave niet nodig mocht zijn, voor een ander goed doel kan worden besteed. Dat lijkt ons niet juist. De gevers helpen financieel juist ten bate van een bepaald doel, namelijk de bevordering van de handhaving van de oude gereformeerde beginselen. Daar willen we ons aan houden en daarvoor willen we dus het geld besteden.

Er is nog iets van belang. De uitgave van ons blad wordt steeds duurder. De drukkosten (lonen, papier enz.) worden hoger. In de naaste toekomst is er weer een verhoging te wachten. Er stond kort geleden al een bericht in de krant, dat de kosten van boekwerken met 15% zouden stijgen in verband met de zeer hoge papierprijzen. Ondanks de meerdere lasten, die daardoor aan de uitgave van ons blad verbonden waren, is de laatste jaren de abonnementsprijs op f 10,- per jaar gehandhaafd. En we willen ook in de toekomst de prijs niet verhogen. Maar dat kan alleen wanneer de giften blijven binnenkomen en de collecten op de ontmoetingsdagen, die naar we hopen nog zullen komen, weer verblijvend zullen zijn.

Hier komt nog bij, dat we lezers hebben, die niet in staat zijn de abonnementsprijs te betalen. Zij hebben een gratis-abonnement. Ook dit brengt natuurlijk voor onze kas kosten mee, maar deze zijn ten volle verantwoord.

We hebben al eens medegedeeld, dat we een kleine reserve hebben kunnen kweken. Daardoor zijn we, al is wekelijkse uitgave niet haalbaar, toch in staat iets te doen. De commissie heeft besloten om eens in de vier weken, dus om de andere keer, een bijblad van 2 pagina's te geven, zonder verhoging van de abonnementsprijs. In de zomermaanden willen we het laten zoals het nu is. Het komt er op neer, dat tien keer per jaar een bijblad gegeven zal worden. Daarmee gaan we zover we financieel kunnen gaan. Zo komen we ook de voorstanders van een wekelijkse uitgave tegemoet en voor hen, die financiële bezwaren hebben, kan dit ook geen moeilijkheden opleveren. We mogen dus aannemen, dat deze oplossing aller instemming zal hebben. Het vorige nummer was al een dubbel nummer. Daardoor was het mogelijk om het verslag van de ontmoetingsdag te Zwolle geheel in dat nummer op te nemen, met uitzondering dan van de rede van Ds. Tanis. Er was over gedacht, gezien de aandrang van verschillende kanten, om die rede uit te geven. Bij nadere overweging lijkt het beter deze in ons blad op te nemen. Daarom geven we nu weer een bijblad.

We meenden er goed aan te doen onze lezers wat uitvoeriger in te lichten.

N.B. Een lezer van ons blad zond een waardevolle brief. Hij sloot f 10,- in tot verhoging van de opbrengst van de Ontmoetingsdag. Van andere zijde ontving ik een gift van f 25,-. Hartelijk dank voor alles. De administrateur zal deze giften nog verantwoorden.

B.

DE PREDIKING VAN DE NADERE REFORMATIE

7

In het vorige artikel zeiden we, dat Dr. Bienen in zijn proefschrift 7 componenten noemt van de algemene preekproblematiek en deze beziet. Van de eerste drie hebben we al een en ander overgenomen. We gaan nu verder met de volgende componenten.

4. Relatie genadewerking en menselijke existentie.

Het kan niet ontkend worden, dat er in de Nadere Reformatie een indringende bezinning is geweest op de bovengenoemde relatie. Het resultaat daarvan heeft zijn neerslag gekregen, o.a.

in de klassifikatiemethode binnen haar prediking.

Het is **A. A. van Ruler** geweest, die hiervoor opnieuw de aandacht heeft opgeëist. Dr. Bienen zegt daar een en ander van, zodat ons het standpunt van van Ruler bij gebracht wordt.

Aan het slot van dit gedeelte geeft Dr. Bienen als resultaat:

Vanuit het bovenstaande kunnen we stellen, dat de predikers van de Nadere Reformatie een legitiem aspect van de problematiek der prediking indringend onder ogen hebben gezien en er een eigen antwoord op hebben geformuleerd, waarin als kernpunten te noemen zijn:

a. dat het heil in de menselijke existentie indringt; met het gevaar bij overaccentuering hiervan, dat het „uitwendige heil” in Christus versluierd wordt;

b. dat het heil in de menselijke existentie werking is van de verkiezende genade Gods, die onderscheid maakt en in vaste etappes zijn heil laat ervaren en doorleven; met het gevaar van een logische afleidings- en indelings-systematiek;

c. dat het heil gevoelsmatig door de menselijke existentie moet worden ervaren; met het gevaar van passivisme, neutralisme en naturalisme. Binnen dit kader, als verdiscontering van een bepaalde structurering van de verhouding van genadewerking en menselijke existentie, funktioneerde de klassifikatiemethode binnen de prediking van de Nadere Reformatie!

5. **Relatie geestelijke leiding en indelingsorde.** Wie over de applicatie van het verkondigde heil in de konkrete menselijke (on)geloofsexistentie spreekt, zal direkt gekonfronteerd worden met wat W. Kremer noemt „de geestelijke leiding in de prediking”.

Nadat **W. Kremer** gekonstateerd heeft, dat er vraag is naar „meer priesterlijke, pastorale, bevindelijke prediking” en vervolgens dat er „een tekort aan geestelijke leiding” in de prediking is, schrijft hij, dat met goed recht de eis van geestelijke leiding gesteld kan worden aan de predikers van het Woord van God” dat ook werkt in u, die gelooft”, want het Woord, dat zij verkondigen, keert nooit ledig weer, het werkt als een hamer en als een vuur....

Deze geestelijke leiding in de prediking moet exegetisch gefundeerd, theologisch verantwoord, confessioneel georiënteerd en op de werkelijkheid in de gemeente afgestemd zijn. Met dit laatste is, volgens W. Kremer, niet gezegd, dat wijze en inhoud van de prediking bepaald zouden moeten worden door de situatie van de gemeente. Wel zullen we de gemeente moeten zien, zoals ze werkelijk is en haar niet vanuit een apriorisch schema mogen benaderen door bijvoorbeeld vanuit de presentie van de beloften Gods of vanuit de these van de alverzoening te konkluderen tot een generaal geestelijke gemeenschap aan de heilsgoederen. Evenmin mag men de gemeente zien als een willekeurige groep hoorders. We moeten uitgaan van het spreken Gods, waarin de zekerheid ligt, dat we staan in de verbondsgemeente, die staat in de Woord-belofte-eis-relatie met God... Er is in de verbondsgemeente veel meer verscheidenheid. In een onderwerpelijke, onderscheidende en ontdekkende prediking zal zij daarom benaderd moeten worden....

Juist de Nadere Reformatie heeft recht willen doen aan de legitieme eis van geestelijke leiding in de prediking en deze leiding verpakt in een min of meer uitgebalanceerd klassifikatiesysteem. Ze had daartoe allerlei motieven, maar de vraag blijft, of ze ten aanzien van deze wezenlijke problematiek zich in haar antwoord niet heeft schuldig gemaakt aan, wat door W. Kremer werd getypeerd als een „karteringsvlucht over het gebied van het geestelijk leven”. Heeft de prediking van de Nadere Reformatie niet teveel dit geestelijk leven in kaart willen brengen en vastgelegd in plaats van er geestelijke leiding aan te geven, opdat het naar al zijn mogelijkheden zou openbloeien tot het doel een leven in goede werken voort te brengen, waartoe God de gelovigen bereid heeft?

6. Relatie wet en evangelie.

Een probleem, waarmee alle prediking worstelt, is hoe wet en evangelie speciaal in hun onderliggende verhouding, verkondigd moeten worden. Is de prediker op de rechte weg, wanneer hij eerst de wet predikt ter ontdekking en daarna het evangelie uitdeelt ter vertroosting? Moet hij, ge-

lijk velen menen, in zulke volgorde en binnen zulk kader wet en evangelie voorstellen?

De reformator **M. Luther** heeft op deze problematiek een eigen visie ontwikkeld. Volgens hem openbaart Gods Woord zich als wet en evangelie....

Ook in de prediking van de Nadere Reformatie is de verhouding van wet en evangelie een brandende kwestie. In de Voorrede op de Keurstoffen van ds. B. Smytegelt wordt de relatie aangewezen tussen „de noodzakelijkheid van eene onderscheidene predikwijze” en de verkondiging van wet en evangelie....

Uit de structuur van de klassifikatiemethode in de prediking valt daarom de visie op de verhouding van wet en evangelie af te lezen en omgekeerd: in de klassifikatiemethode resulteert de wijze en volgorde, die de Nadere Reformatie stelde van de verhouding van wet en evangelie. Het na elkaar van wet en evangelie geeft aan de klassificering van de hoorders een noodwendig tijds- en heilsordelijke structuur.... De vraag, die vanuit haar konstruktie van de verhouding van wet en evangelie klemmen blijft, is: is hiermee de prediking van de Nadere Reformatie niet vervallen tot wetticisme?

7. Relatie onderscheidingen en heilsorde.

De na-reformatorische orthodoxie heeft.... door middel van de aristotelische wetenschapsmethode een voortgaande systematisering en schematisering van het heil tot stand gebracht, waarin meer accent kwam te liggen op de orde en fasen van het heil, die de gelovige mens doorleeft, dan op het heil zelf....

De mannen van de Nadere Reformatie nemen deze dogmatisch opgestelde weg des heils over.... De stap verder, die de mannen van de Nadere Reformatie in deze ontwikkeling zetten, is, dat zij analoog aan de stadia of fasen van de heilsordelijke weg de gelovigen in de gemeente — de ongelovigen vallen hierbuiten! — gaan indelen.... De orde des heils is zo geworden een volgorde van belevingsfasen en van personen, die achter elkaar in één dezer fasen verkeren.

Dit alles gaat nu ook funktioneren in en een wezenlijk deel uitmaken van de prediking der Nadere Reformatie. Het krijgt zijn volledige neerslag in de klassifikatiemethode. Daar zijn de fasen van de heilsorde geworden tot hoorders onder de preek.... Binnen deze vastgestelde (volg-)orde funktioneert ook de prediking van wet en evangelie....

....Het eigenlijke probleem kan daarom aldus omschreven worden: Moet de prediker heel de weg van de bevinding en ervaring en heel de vooraf dogmatisch gestructureerde (volg-)orde van de beleving van het heil in zijn preek behandelen? Moet hij zijn hoorders naar deze orde en volgorde indelen en toespreken? Is dit de onontkoombare eis van de bijbel voor haar verkondiging?

Hierna geeft Dr. Bienen nog een **samenvatting**, als volgt:

Het antwoord op 'n problematiek, waarmee iedere prediker in de theoretische bezinning op en praktische vormgeving van zijn prediking te maken heeft, heeft bij de predikers van de Nadere Reformatie de vorm van de klassifikatiemethode gekregen.

De klassifikatiemethode, zo zagen we, funktioneerde duidelijk in het applicatief deel van de prediking en bepaalt haar vormgeving. De doorleving van het heil is in kaart gebracht en moet in de prediking als legitiem worden behandeld. Het heil wordt in een bepaalde, een van tevoren dogmatisch opgestelde, orde doorleefd. Overeenkomstig de stadia of fasen in deze doorleving worden de gelovige hoorders in de kerk onderscheiden en ingedeeld. Deze klassen van hoorders worden duidelijk getypeerd door kenmerken; geanalyseerd met groot religieus-psychologisch inzicht en pastorale bewogenheid; en logisch in volgorde gezet en aangesproken, vanuit een dogmatisch verantwoorde heilsorde.

Dit alles bepaalde ook de volgorde in de voorstelling van wet en evangelie.

Vanuit het bovenstaande worden we nu gedrongen tot een beoordeling van dit hele complex van de klassifikatiemethode binnen de prediking van de Nadere Reformatie. In een laatste hoofdstuk zullen we ons daarmee speciaal bezighouden.

B.

Naar de katechisatie

160

DE WET DES HEEREN.

Het zevende gebod (3)

Onze Heidelberger stelt in Zondag 41 de vraag: wat leert ons het zevende gebod? „Wat leert ons” geeft aan, dat er van Gods geboden ONDERWIJS uitgaat. Alzo ook van het zevende gebod. We hebben al eerder opgemerkt, dat de eis van Gods wet niet maar alleen onze daden betreft, maar ook heel ons bestaan. Niet dus alleen wat we niet en wel mogen dóén, doch ook wie we moeten zijn vóór God. Dit maakt de hoofdsom van Gods wet uit: „Gij zult liefhebben de Heere uw God met geheel uw hart, enz.” Deze eis der Wet, ook in het zevende gebod begrepen, bedoelt dat wij ons lichaam en onze ziel beide zuiver en heilig bewaren, zo verklaart Zondag 41. Door Gods algemene goedheid wil de Heere nog een rem geven tot stuiting van de doorwerkende vloek der zonde en dat door onderhouding van 's Heeren geboden, zo dus ook van het zevende gebod. Wordt die als uiterlijke onderhouding losgelaten, dan is dat tot verderf en ondergang van de mens en van de mensheid. Gehele volken zijn ondergegaan vanwege de uitleving in de zedeloosheid en ontucht. In het „laatst der dagen” zal vervuld worden, wat de Heere zegt in Openbaring 22:11: „en die vuil is, dat hij nog vuil worde.” Is het niet het ergste oordeel in dit leven, wanneer de Heere die rem eraf haalt en de mens overgeeft aan zichzelf? Daarvoor ligt de schuld bij de mens, die, ondanks alle waarschuwingen van Gods Woord en Wet, doorleeft in het zondekwaad, zich verhard. Anderzijds is de uiterlijke onderhouding der Wet geen grond voor de behoudenis onzer ziel. Wie er prat op gaat en op zijn borst slaat, dat hij toch zo stipt leeft en niet zo slecht is als die openbare zondaren, is gelijk aan de farizeër, zoals die uit de gelijkenis en zoals de houding was van de rijke jongeling. Daarom is LEVENS-VERNIEUWING, werdergeboorte, noodzakelijk om in te gaan in het Koninkrijk Gods, gelijk Christus Zelf verklaarde aan Nikodemus! We hopen hierop nog nader terug te komen.

Wanneer nu onze Katechismus in zondag 41 erop wijst, lichaam en ziel zuiver en heilig te bewaren, dan verbindt zij daaraan de eis des Heeren, zoals we lezen: „daarom verbiedt Hij alle onkuise daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten en wat de mens daartoe trekken kan.”

We hebben op de onkuise DADEN gewezen, welke een bevrediging zoeken van de hartstochten en niet de liefde-eenheid van de PERSONEN bedoelen. Vandaar, dat er zoveel mislukte huwelijken zijn. En huwelijken, waarin de kinderzegen als een „last” beschouwd wordt. Mag ik er nog even aan herinneren, wat we in het vorig nummer van ons blad in ons resumé van onze toespraak op de ontmoetingssamenkomst te Zwolle opmerkten, namelijk, dat men vandaag een groot gezin, een gezin met meer dan twee of drie kinderen, ziet als een „a-sociaal” gezin? Wie geen gebruik maakt van de „pil” wordt eenvoudig aangemerkt als een achterlijke. Daarom is het zo'n gevaarlijke tijd voor onze jeugd. Denk maar eens aan de school-jeugd! Och, dat zij luistere naar de dichter van psalm 119:5:

„Waarmede zal de jongeling zijn pad,
Door ijdelheên omsingeld, rein bewaren?
Gewis, als hij het houdt naar 't heilig
blad.”

(Dat geldt ook het meisje).

Want al meer dringt de moderne levensopvatting door van 't „vrij-willen-zijn”, geen binding meer te willen aan die ouderwetse ideeën en normen. Men ziet 't als „normaal”, wanneer seksuele omgang plaats heeft vóór het huwelijk. De voorbehoedsmiddelen zorgen er wel voor, dat er geen kinderen zullen komen. Gaan jongens en meisjes in de verkeringsstijd met vakantie, wat is er voor bezwaar in, dat men samen kampeert en samen „hokt”? zo redeneert men. O, wat hebben onze ouders ten deze een verantwoordelijke taak, om in ernstige bewogenheid te waarschuwen en te handelen!

Ook op de „abortus”-behandeling hebben we reeds gewezen als een Godonterend zondekwaad. Dit geldt niet minder van de „euthanasie”. Men acht het immers toch zeer menslievend en daarom redelijk, dat aan het smartelijk

lijden van ernstige zieken en bejaarden een einde moet worden gemaakt en door middel van het bewuste spuitje dan een zachte dood kunnen ondergaan.

God verbiedt alle onkuise daden, maar ook „gebaren”. We hebben daarbij op het dansen gewezen.

Verder noemt de Katechismus onkuise „woorden”, gedachten” en „lusten”, waartegen Gods Woord zo ernstig waarschuwt.

Onder onkuise „woorden” kunnen we rekenen de schuine moppen, die schertsend verteld worden, door vrienden onder elkaar, op het kantoor en in de fabriek, in de kazerne of waar dan ook. Wat een vuile zedeloze taal wordt er gedaan, zelfs door kinderen. En om niet te verzwijgen, in de romans.

„Onkuise gedachten en lusten.” In wiens hart komen ze niet op? Zegt Christus niet Zelf: „uit het hart des menschen komen voort boze bedenkingen, doodslagen, dieverijen, hoererijen” En heeft David niet in diepe verootmoediging gesmeekt: „Scheep mij een rein hart, o God.” Of zoals de berijming van psalm 51 luidt:

„Herschep mijn hart en reinig Gij, o Heer,
Die vuile bron van al mijn wanbedrijven.”

Ach, hoe kan Gods kind zuchten onder de verdorvenheden van het hart, het inwonend diep verderf. Dan moet het walgen van zichzelf! Maar dan heeft het ook de reinigende, verlossende en genezende kracht nodig van Christus' dierbaar bloed.

„En wat de mens daartoe trekken kan.”

Ja, dat mogen we wel eens heel goed onder ogen zien, vooral nu in deze boze tijd!

Ik denk aan de film en bijzonder aan de televisie. Voor hoeveel ouderen en jongeren zijn de prikkelende voorstellingen en beelden niet ten verdupe? De zuigkracht ervan is zo funest. Men wordt, zonder dat men er erg in heeft, meegetrokken, want de verderfelijke hartstochtelijke prikkel zit in ieder's hart en die wordt als onmerkbaar opgewekt. Daarom dienen onze christelijke gezinnen weg te doen „WAT DE MENS DAARTOE TREKKEN KAN.”

Dat geldt ook van de verderfelijke lectuur, zoals de z.g. liefdesromannetjes, liederlijke stripverhalen, pornografische lectuur. En hierbij kunnen we ook betrekken advertenties in couranten en tijdschriften, die de hartstochten op zedelijk gebied opwekken. Ook zulke lectuur moet in onze gezinnen niet gevonden worden. En voorts hebben we bij „WAT DE MENS DAARTOE TREKKEN KAN” ook ernstig te waarschuwen voor de „gemengde zwembaden” en niet minder voor de vaak schaamteloze kleding van onze vrouwen en meisjes, zelfs in Gods huis. We bedoelen het dragen van minirokjes of van zulke korte rokken, dat zondige neigingen worden opgewekt. Er wordt wel eens opgemerkt en dat is waar, dat men in een gezelschap soms niet weet, waarheen men kijken moet. Behoort dit alles dan ook niet tot 't „wat de mens daartoe trekken kan” en moet daarom zulks niet vermeden worden?

Vanzelf zou meer over een en ander betreffende het zevende gebod te zeggen zijn. Maar waar het op aan komt is wel het allervoornaamste wat de apostel schrijft in Efeze 4:23 en 24: „En dat gij zoudt vernieuwd worden in de geest uws gemoeds en de nieuwe mens aandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid.”

Dan ontstaat er niet alleen een ware droefheid naar God over de zonde, maar dan komt er ook een heilige afkeer van de zonde. Ja, dan wordt men van harte vijand van alle zonde, zoals we bij Jozef zien, toen hij bij de ingrijpende verleiding van Potifar's vrouw uitriep: „Zou ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God?”

En welke zijn middelen, die onder de zegen des Heeren kunnen dienen tot het zuiver bewaren van lichaam en ziel? Deze zijn o.m. het GEBED! „Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt.” Ook de MATIGHEID, waarvan de brief aan Titus spreekt, hoofdstuk 2 vs. 5. Het veelde-leven, het onmatig eten, de verderfelijke dranklust leiden veelal tot het bedoelde zondekwaad. Ook de „ledigheid”. Want „ledigheid is des duivels oorkussen.”

En nu ten besluite! Wie zich als een onreine van hart, als een gans melaatse voor God leert kennen, zal het al-reinigende Bloed van de Heere Jezus nodig krijgen en inroepen. Wanneer dezul-

ken nergens baat kunnen vinden tot genezing der ziel, zoals de leuzen van de bloedvloeiende vrouw, zullen zij rijke troost mogen ontvangen uit hetgeen er staat van Christus, dat Hij at met tollenaars en zondaren! Ja, dat Christus reeds heeft willen afdalen wat het vlees aangaat, in zulke zondige geslachten, waarin een Rachab en een Bathseba voorkwamen.

En wat de dagelijkse bekering betreft van Gods kind, is het een bron van zalige vertroosting, dat er „een Fontein geopend is voor het huis van David en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde en tegen de onreinheid”. Maar ééns zal Christus Zijn bruidkerk aan de Vader voorstellen als een bruid zonder vlek of rimpel. Ja, dan zal de verlost kerk, gewassen in het bloed des Lams, mogen staan in de lange, witte klederen en uitroepen: „Het Lam, dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht en rijkdom en wijsheid en sterkte en eer en heerlijkheid en dankzegging!”

Zo zal zij zingen het nieuwe lied, maar dat zij hier heeft mogen leren, het lied van Mozes en van het Lam.”

Hebt u, lezer(es) hiervan ook iets al mogen leren? De Heere geve dit, uit genade, om 't eeuwig welbehagen!

E.

v. L.

Leven en geloven

In zijn christenreis naar de eeuwigheid heeft Bunyan het over Onkunde. Deze man was in contact gekomen met Christen en Hopende. Hij ging dezelfde richting als hen. Ook zijn einddoel was de stad van de grote Koning. Zonder moeite ging hij door de doodsrivier. Een zekere veerman IJdele Hoop, die daar toevallig met zijn boot lag, bracht hem naar de overkant. Echter als hij klopt op de poort des hemels, doet niemand hem open. Dit had hij niet verwacht. Hij leefde in de vaste overtuiging, dat de poort van de hemel voor hem geopend zou worden. Twee vragen werden hem gesteld: „Vanwaar komt gij en wat is Uw verlangen?”. Op deze vragen antwoordde hij: „Ik heb in de tegenwoordigheid van de Koning gegeten en gedronken en Hij heeft in onze straten geleerd”. Daarna vroegen de dienaren des Konings hem: „waar is Uw getuigenschrift?” Het gevraagde bewijs kon hij hen niet tonen, daar hij het niet bezat. Onkunde bleef staan voor de gesloten poort. En in opdracht van de Koning wierpen Zijn dienaren Onkunde in de hel. Toen zag ik, schrijft Bunyan, dat er is een weg naar de hel, zowel van de hemelpoort, als van de stad des Verderfs”. Een weg zelfs van de hemelpoort naar de hel. Is dit werkelijkheid? Door velen wordt dit ten stelligste ontkend. We horen of lezen: Alle mensen zijn verloren en alle mensen zijn verkoren. Christus is overwinnaar. In Hem zijn alle mensen verlost. Ze weten het alleen nog niet. Het is nu de taak van de prediking om dat de mensen mee te delen. Anderen willen zover niet gaan, maar poneren toch: „Het geboren zijn uit christelijke ouders, het met Gods merk en veldteken (de doop) afgezonderd te zijn van de wereld en te leven op het erf van Gods Verbond en in de gemeenschap van de gemeente impliceert dat we er bij horen”. Als we ons houden binnen de christelijke grenzen — die vandaag vrij ruim mogen worden getrokken — en het duidelijke tegendeel blijkt niet in ons leven, dan mogen we aannemen dat we geestelijk niet bang behoeven te zijn.

Vandaar dat men sterk ageert tegen een prediking en een pastorale bearbeiding, waarin het element van zelfonderzoek, van zelfbeproeving een plaats heeft. De jongeren en ouderen voor te houden dat er een weg is van de hemelpoort naar de hel is geestelijke bangmakerij. Zij tempert ook het blijde geloofsleven. Zij neemt daar geheel de glans van weg. Mensen, die zo onderwezen worden, blijven steeds leven in het onzekere, komen nimmer tot de geloofszekerheid en de geloofsblijdschap. Toch spreekt de Bijbel over duidelijk van een menen in te gaan en een niet kunnen. Een lid van de gemeente, een kind des verbonds, een avondmaalsganger kan verloren gaan. Aan het eind van de levensreis kan men voor zich zien een gesloten hemelpoort. Het kan ons tegenklinken: „Voorwaar zeg ik u: Ik ken u niet”. Vandaar dat de Bijbel er ons zo

nadrukkelijk op wijst, wat in het leven moet plaatsvinden. Gods Woord wijst ons op de wedergeboorte. Op onderscheiden wijze wordt ons ook belicht, wat de wedergeboorte is. Daar wordt gesproken over: uit God geboren worden. Er wordt gesproken over een geboorte van boven. Daar wordt gesproken over een levendgemaakt worden uit de geestelijke dood. Over de vernieuwing van de inwendige mens. Over het aandoen van de nieuwe mens. Daar wordt gesproken over de besnijdenis van het hart. Daar wordt gesproken over het wegnemen van het stenen hart en het geven van een vlezen hart. Er wordt gesproken van het schrijven van Gods wet op de tafel van het hart en van het deelachtig worden van de Goddelijke natuur.

Uit deze Bijbelse gegevens wordt ons duidelijk, dat wanneer we het hebben over de wedergeboorte, over het ware, onvergankelijke leven, we bijbels spreken en denken. Dat we te doen hebben met een zeer belangrijke zaak. Een levenszaak. Een eeuwigheidszaak. Wanneer het wedergeboren leven ontbreekt, kan er veel zijn, maar niets is blijvend. Het besproken geestelijk leven mist de ware levenswortel. Het is niet uit God. Het is niet van God. Het is niet door God gewerkt. De noodzakelijkheid van de wedergeboorte, van het leven te kennen wordt ons in het Woord van God voorgehouden. De grond daarvoor ligt in onze val. Door onze val zijn we misers van het ware leven. We zijn dood door de misdaden en zonden. Wij zijn vleeselijke mensen. Wij bedenken dat des vleses is en dat bedenken is vijandschap tegen God. Wij doen van huis uit de wil des vleses en der gedachten. Vandaar dat wij God niet behagen. Door onze val zijn we zo verdorven geworden, dat we geheel onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Onze staat is onveranderlijk. Maar nu voltrekt het Goddelijk wonder op aarde. De Heere werkt in van Hem afgevallen mensen. De Heere maakt geestelijk dode zondaren levend. Dit wil Hij. Hij wil dit naar Zijn welbehagen. En wat God de Heere wil, kan Hij ook. Kan Hij omdat Hij de Almachtige is. Kan Hij op rechtsgronden. Satan kan God niet beschuldigen van onrecht. Hij kan mensen begiftigen met het onvergankelijke leven in Christus. In Zijn Woord houdt de Heere ons daarbij stil. In de Bijbel wordt het verband tussen het leven en Christus, tussen Christus en het leven getekend. Christus heeft door Zijn menswording, door Zijn lijden en sterven, door Zijn Zoenoffer, door Zijn voldoenend werk, het leven verdiend. Op grond nu van het volbrachte werk van Christus kan God de Heere levendmakend werkzaam zijn in de mensenwereld. Dit werk doet Hij door Zijn Heilige Geest. Die Geest was reeds betrokken bij het werk van de schepping.

Diezelfde Geest is nu naar Gods welbehagen betrokken bij het werk van de herschepping. De Geest maakt tot levendmaking weer gebruik van het Woord, de prediking van het Woord. De Heilige Geest paart Zich aan het Woord. Nu moeten we niet menen, dat het Woord op Zich dood is. Het Woord is niet dood. Het Woord is levend en krachtig. In de profetie van Jeremia stelt de Heere de vraag: „Is Mijn Woord niet also, als een vuur en als een hamer, die een steenrots te morzel slaat? En in Hebreë 4 : 12 lezen we: „Want het Woord Gods is levend en krachtig en scherpsnijdender dan enig twee snijdend zwaard en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes en der samenvoegselen en des mergs en is een oordeler der gedachten en der overlegingen des harten”. In het Woord komt God de Heere tot ons. Komt Christus Jezus tot ons. In het Woord komt de Heilige Geest tot ons. Een Drieëinig God spreekt tot U en mij. Allen die onder het Woord leven, allen die het Woord horen worden ernstig, welmenend geroepen. In de Dordtse leerregels staat daarom terecht: „Zoveel als er door het evangelie geroepen worden, worden ernstig geroepen. Want God betoont ernstig en waarachtig in Zijn Woord wat Hem aangenaam is namelijk dat de geroepen tot Hem komen. Hij belooft ook met ernst allen, die tot Hem komen en geloven de rust der zielen en het eeuwige leven”. We mogen daarom die roeping Gods nimmer gering schatten. De roeping Gods is oprecht en gemeend. Nu blijkt echter de werkelijkheid aan de roeping Gods wordt geen gehoor gegeven. De mens blijft, wie Hij was. 's Mensen onmacht en onwil blijken duidelijk. Maar ziet nu het wonder van Gods vrije genade. Bij het Woord, bij de prediking van het Woord

voegt zich de krachtige werking van de Heilige Geest. Gelijk het zaad alleen kan sterven, kan ontkiemen en vruchten kan voortbrengen in een bewerkte aarde, zo alleen zal het Woord tot zegen zijn, vruchten voortbrengen, wanneer het hart bewerkt wordt door Gods Geest. Dit machtige, verborgen heilswerk des Geestes hebben onze vaders nagespeurd en het resultaat daarvan vastgelegd in hun leerregels. In hoofdstuk 3 en 4 art. 11, lezen we: „dat de Heilige Geest krachtelijk het verstand verlicht.” De Heilige Geest werkt dus allereerst in op het verstand. Kennis was het eerste bestanddeel van het beeld van God in de staat der rechtvaardigheid. In het uur van de verleiding werd dit deel het eerst aangetast. Satan deed een beroep op het verstand: „Is het ook dat God gezegd heeft?”

Door de zonde is ons verstand verduisterd geworden. We verstaan wel veel dingen, maar we verstaan niet meer de dingen die des Geestes Gods zijn. Door de zonde is het verstand ook de troon van hoogmoed geworden. Blijkt dat niet duidelijk in onze tijd. Via de weg van kennis via de weg van het menselijk denken gaat men vaststellen, wat waarheid is, wat van de bijbel acceptabel is. Men geeft aan hoe men de Bijbel moet lezen. Niet de wetenschap, maar de Heilige Geest leert ons recht verstaan en onderscheiden de dingen, die des Geestes Gods zijn. De Geest geeft de genade tot het recht verstaan van de Heilige Schrift. Het rechte inzicht in het Woord van God. Wie de genade Gods kent luistert naar dat Woord. Er is een hartelijke begeerte om geleerd, geleid en beheerst te worden door het Woord. Het Woord wordt het Woord voor het leven. En van het Woord van God moet men afblijven.

Men wendt zich af van allen, die kritisch staan tegenover het Woord, die het mes zetten in de Gereformeerde Schriftbeschouwing. Maar men laat zich ook niet in met hen, die aan het Woord niet genoeg menen te hebben. Het oncontroleerbare subjectivisme, dat zijn maatstaf zoekt buiten Gods Woord. Een prediking, die niet theologisch, soteriologisch, pneumatologisch is, wordt niet als prediking van het Woord van God aanvaardt.

Men staat er ook naar dat het inzicht in het Woord en de kennis van het Woord zal toenemen. Tot eer van God en tot verrijking van eigen geestelijk leven. Verlicht nu de Heilige Geest het verstand, Hij werkt ook in het hart. Het hart is van nature gesloten. Het is onbesneden. Het is onvermurwbaar. Het is gesloten voor God. Voor Zijn Woord. Voor Zijn Geest. Het is hard. Dat is onvatbaar voor het goede. Ongevoelig. Onhandelbaar. Onze ouden zeiden: de hel verschrikt het hart niet en de hemel verkwikt het hart niet. Het hart is onbesneden. Dit spreekt van de onreinheid, de kracht van de zonde. Nu dringt de Heilige Geest door tot in de binnenste delen van de mens en brengt daar Zijn heilswerk tot stand. De Heilige Geest opent, wat gesloten is. Gesloten is het hart naar de zijde van God, echter open naar de zijde van de wereld, de zonde en zelfs eigenwillige godsdienst. Wat van die zijde komt, vindt een open toegang. Een oppervlakkige godsdienst wordt nog toegelaten, dat bevredigt het geweten. Maar als gesproken van wet en evangelie, van vrije genade, van een breken met de zonde, van rechtvaardigheid en oordeel sluit zich het hart. Komt de Heilige Geest, dan gaat het hart dicht naar de kant van de wereld, naar de kant van de zonde. Dan komt er een breken met de zonde. De wereld wordt een scheidbrief gegeven. Een prediking van algemene verzoening, een oppervlakkige beschouwing van de waarheid, een vroomheid van het farizeïsme kan niet meer bevredigen. De hartedeur staat nu open naar de zijde van God. Wanneer dan gehoord wordt van Gods recht en wet en van eigen verdoemelijkheid gaat de deur verder open. De diep ontdekkende prediking gaat er in, omdat de genade Gods er in stroomt. Omdat de Heilige Geest er intrekt. Het inneemt en plaats maakt door Zijn herscheppend werk voor de Heere en Zijn heil. Het koude, kille hart wordt verbroken. Er ontstaat hartelijke droefheid. Droefheid over de zonde. De zonde van bedrijf en nalatigheid. Men gevoelt de grootheid van zijn kwaad. Het treft het hart dat men tegen God gezondigd heeft. Tegen 'n rechtvaardig God, maar ook tegen een goeddoend, nawandelend, onderhoudend, bewarend God. Het belijden van zonde en schuld is oprecht. Men kent het hartelijk leedwezen, dat men God door zijn zonden vertoornd heeft. Maar

ook is er de hartelijke blijdschap in God. Vandaar dat beleden wordt U zoekt mijn hart, mijn oog blijft op U staren. Men begeert God te kennen, te dienen en te vrezen.

Door de Geest wordt het hart ook besneden. In de wil stort Hij nieuwe hoedanigheden en maakt dat die wil, die dood was, levend wordt, die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspanning was, gehoorzaam wordt. Dus de Heilige Geest bewerkt de wil. Door de zonde is de wil afgebogen van God.

Wij willen het kwade. Augustinus zegt in één van zijn geschriften: „Onze wil kan niet meer willen het goede”. Onze wil deugt niet. Wij willen niet breken met de zonde. We willen niet komen tot de Heere. We willen niet zalig worden. Maar geef nu acht op het werk van Gods Geest. Hij bewerkt de wil. Hij maakt de wil gewillig. Het verzet wordt opgegeven. Men geeft zich gewillig over aan de Heere. Men capituleert voor de Heere. Men gaat willen, wat God wil. Men wordt een gevangene van het Evangelie en dat met zijn hele hart en met zijn hele wil, om zich te laten zaligen. Men wil naar al de geboden van God gaan leven. Er ontstaat een vermaak in Gods wet naar de inwendige mens. Het is wel eens terecht gezegd: Men krijgt God lief, Zijn Woord, Zijn dag, Zijn inzettingen en Zijn volk. Dus dat leven blijft niet verborgen. In de belijdenis staat het ook beschreven. De Heilige Geest beweegt en sterkt die wil also, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen. Dit is bijbels en dat bijbelse leven blijkt. In geringheid, in zwakheid, met veel gebrek maar het wordt gezien. In handel en wandel. In levensgezindheid en levenshouding. In het gezin, in de kerk, in de maatschappij, in de gehele samenleving. Door deze geponeerde stelling wordt er heel wat losgemaakt. De tongen komen los. Men zegt: „men heeft dit in het verleden ook gezegd”. Maar het is bij zeggen gebleven. Men ijverde er voor om zuiver te zijn in de leer, maar het leven liet weinig of niets van de beleving van die leer zien. Tussen woord en daad was een grote tegenstelling. Het verleden is 'n grote vergissing. geweest. Hoe is het mogelijk dat men in vroeger tijden dat nooit heeft ontdekt en er nu nog mensen kunnen zijn, die in het verleden zoveel goeds ontdekken en erkennen? Het moet anders. Het roer moet totaal om.

We moeten van de erfenis uit het verleden af. Het komt op het doen aan. Men moet zich niet meer verdiepen in de leer, zich niet zo strak, krampachtig vasthouden aan een belijdenis, maar komen tot de daad. Als men dingen doet, die Christus ook gedaan zou hebben, is men een christen. Men wordt toch naar zijn daden beoordeeld. Men beroept zich op de gelijkenis van de barmhartige samaritaan of op wat geschreven staat in Mattheus 25 : het geven van een beker koud water; het bezoeken van zieken en gevangenen; het huisvesten van vreemdelingen en het kleden van naakten. Deze moderne vorm van het daad-christen zijn wijzen we af. Hierdoor wordt afgerekend met de daad Gods, met de daad des Geestes in het leven. Hierdoor wordt het evangelie een humane aangelegenheid. We herhalen wat we reeds gezegd hebben, de Geest maakt ons bereid en gewillig om te doen wat de Heere vraagt. Wat ons Gods Woord daarvan laat zien, is er Gode zij dank geweest de eeuwen door. Wie zich ook verdiept in de historie der kerk bemerkt de geestelijke inzet en lust om te dienen op alle terreinen van het leven.

Men heeft de noodzaak daarvan ook belicht. Denk aan Calvijn. Hij was niet een man, die een vroomheid voorstond buiten het dagelijkse leven enkel beschouwend en meditatief. De arbeid, het maatschappelijke leven, de politiek lagen niet buiten zijn gezichtsveld. Hij had een open oog voor de taak van een christen op aarde. Telkens heeft hij er toe aangespoord niet van de post weg te lopen, maar in de kerk, in de maatschappij en in de worsteling der tijden, waar en wanneer dan ook, getrouw de roeping waar te nemen.

Hoe vurig hebben onze vaders niet gebeden en hoe ijverig heeft men niet gestreden om land en volk op de knieën te krijgen voor de hoge God en Zijn gezaghebbend Woord.

Dat leer en leven met elkaar in overeenstemming dienen te zijn wordt aangegeven in verschillende preken en catechismi van de mannen der nadere reformatie, van de mannen der afscheiding. Ook vandaag worden er nog zulke mensen aan-

getroffen. Mensen die kinderlijk de Heere willen dienen en vrezen en daarvan blijken geven in woord en daad op de plaats waar de Heere ze gesteld heeft. Zij lopen niet met spandoeken en zingen niet mee in het koor: wij willen christenen zijn met de daad. Het zijn de worstelaars aan Gods genadetroon smekend om de vergeving over de zonden van bedrijf en nalatigheid, maar ook smekend om de doorwerkende kracht des Geestes in hun leven om te mogen leven zoals de Heere dit vraagt. Om van Hem te getuigen in woord en wandel. In gezindheid en levenshouding. Dan is er ook een leven van wereldmijding. Een gerichtheid tegen de geest van onze tijd, die enerzijds een geest van anarchisme is en anderzijds een geest van aanpassen, hoever kun je met de wereld meegaan en toch christen zijn. Vanuit de levensverbondenheid met de Heere en gedreven door Gods Geest in gebondenheid aan Zijn woord wil de christen in levenshouding en levensstijl de Heere dienen. Wil men de naaste dienen. En dat dienen richt zich niet in de aller eerste plaats op zijn lichaam, maar op zijn ziel. Zijn geestelijk eeuwig welzijn. Wie nu dit leven kent, bezit ook het geloof. In het uur van wedergeboorte wordt het geloof in het hart ingeplant door Gods Geest. Men ontvangt het vermogen des geloofs. Vandaar dat een wedergeborene gaat geloven. Men gelooft alles wat in de bijbel staat. In de catechismus staat het zo kernachtig: men houdt voor waarachtig alles wat God in Zijn Woord heeft geopenbaard. Het geloof neemt onomstotelijk voor waar aan alles wat de schrift zegt. Het geloof zet geen vraagtekens. Het geloof vraagt niet is dat wel waar maar het geloof belijdt het is waar. Door het geloof gelooft men, dat God hemel en aarde geschapen heeft in de zes dagen. Dat God op de zesde dag de mens geschapen heeft. Goed en naar Zijn evenbeeld. Dat de door God geschapen mens, geplaatst is door Zijn Schepper in het paradijs. Dat hij daar daadwerkelijk geleefd heeft. Wie gelooft, gelooft dus in de staat der rechtheid. Maar gelooft ook in de val des mensen. In de moedwillige ongehoorzaamheid des mensen. In de totale verdorvenheid en algehele verlorenheid des mensen. Wie gelooft, gelooft in de rechtvaardigheid en heiligheid van God. Gelooft dat God Zich vertoont beiden over de aangeboren en werkelijke zonden en dat die zonden gestraft moeten worden. Wie gelooft, gelooft dat hij in zonden ontvangen en geboren is en sinds het uur van ontvangst het voorwerp is van Gods toorn. Wie gelooft, gelooft, dat men zijn schuldrekening die men bij de Heere heeft niet kan voldoen en dat men zichzelf niet met God kan verzoenen. Wie gelooft, gelooft in de heilige eisen van Gods wet. Wie gelooft, gelooft ook het Evangelie:

Dat rijke, inhoudvolle evangelie. Het Evangelie, dat spreekt van de eeuwige bewogenheid Gods in Christus. Het Evangelie dat ons openbaart de genade van God tot verlossing van zondaren. Het evangelie dat ons predikt, dat Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken. Het evangelie dat spreekt van verzoening door verdoening. Het evangelie dat betuigt, dat er verlossing is van de vloek der wet. Het evangelie dat het volle licht laat vallen op Christus Jezus de Heere. De enige Borg en Middelaar, die met zijn onschuld en volkomen heiligheid de zonde, waar in men ontvangen en geboren is voor Gods aangezicht bedekt. De Borg, die aan lichaam en maar inzonderheid aan het einde van Zijn leven, ziel de ganse tijd van zijn leven op de aarde, de toorn van God tegen de zonde van het ganse menselijke geslacht gedragen heeft, opdat Hij met Zijn lijden als met het enig zoenoffer, het lichaam en de ziel van de eeuwige verdoemenis verlost en Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven verworven heeft.

Zo wordt Hij getekend in de Heilige Schrift. In het Evangelie Gods. Wie nu in eigen verlorenheid, doemwaardigheid gelooft, een open oog heeft voor eigen ellende, heeft ook een oog voor de heerlijkheid van Jezus Christus en al Zijn heilsweldaden. Het vergaat zulk een als we lezen in de gelijkenis van de schat in de akker. In die gelijkenis heeft Jezus het over een man werkzaam op een akker. Hij is bezig om het land om te spitten. Tijdens het omspitten van het land stoot hij plotseling op iets hards. Wat is dat? Wat zal dat zijn? Het prikkelt de nieuwsgierigheid van de man. Voorzichtig graaft hij de aarde wat weg. Er glinstert iets. Hij valt op zijn knieën en met zijn hand duwt hij de aarde op. En dan

kent de verbazing van de man geen grenzen. Vlak voor hem ligt een kostbare schat. En het flitst door hem heen, wanneer die schat zijn eigendom was, dan zou hij rijk, schatrijk zijn. Intense blijdschap maakt zich van hem meester. Zo is het met iemand die de Heere Jezus en Zijn weldaden vindt, die in het geloof op Christus mag zien. In Hem en door Hem is er verzoening met God. In Hem en door Hem is er vrede. Verlossing. Gerechtigheid. Door Hem is er rust. Met Hem kan men leven en sterven. Maar wat zegt Jezus nu verder, dat de man de gevonden schat verborg. Een eigenaardige handeling. Immers wie zal er een schat vinden en die zich niet toe-eigenen? Dat doet men toch, als de bezitter niet meer te vinden is, wanneer men weet, dat de eigenaar overleden is? Zo wordt er nu ook in het geestelijke gehandeld. Het is vrij algemeen, dat men de schatten des heils zich zonder meer toeëigent, zodra men die ontdekt heeft. Men vindt en men jubelt: Ik ben rijk, ik ben een kind van God. Men vindt en men zingt; ik ben verlost, God heeft mij welgedaan. Men vindt en men roemt: ik weet, mijn Verlosser leeft.

Men eigent zich toe, wat men gevonden heeft in Gods Woord. De man in de gelijkenis doet wat anders. Hij verborg de schat. Hij is een eerlijk man. Hij wil de schat niet hebben of zij moet hem eerlijk toekomen. Nu was daar een wet in die tijd, dat als iemand een verborgen schat vond in een akker en wanneer de eigenaar niet meer vast te stellen was, men alleen via koping van de akker de schat in bezit kreeg. Vandaar dat de man de schat niet meenam als zijn eigendom. Dat zou diefstal geweest zijn van de bezitter van de akker. Daar moest eerst naar de wet en met de wet gehandeld worden. Nu zijn er ook mensen die zich de schat van het Koninkrijk Gods toe-eigenen zonder meer, zonder naar de wet te handelen. Dat noemden onze vaders geestelijke diefstal. Zij spraken dan van een gestolen Jezus. Dat zijn mensen, die met hun bekering spoedig klaar zijn.

Gevonden — genomen — dat is hun geloof. Zij vragen zich niet af of dat hun wel wettelijk toekomt. Zij kennen ook niet de verdere handelingen des geloofs. In de prediking en het pastoraat wordt zelfs met nadruk gesteld, dat men vast moet houden, wat men gevonden heeft. Men wordt geestelijk gerustgesteld, ja men wordt geestelijk door vrome woorden in slaap gesust. Wees maar niet bang: alles komt goed, ge gelooft toch? Wees maar gerust: het wordt eenmaal alles nieuw. Laat geen twijfel in je opkomen, want twijfelen is zonde. Je hebt Jezus gevonden en Hij heeft je lief en Hij houdt je vast. Vandaar dat iemand eens tegen me zei: ik leg elke avond gerust mijn hoofd neer en ik weet, als ik de volgende morgen niet meer wakker wordt, dan ben ik bij Jezus. Zulke mensen zijn ook vreemdelingen van de geloofsoefeningen en geloofshandelingen. En die zijn er, wanneer men het geloofsleven kent.

Wie een burger geworden is van het koninkrijk der hemelen, verstaat de man uit de gelijkenis, vindt in die man zijn levensbeeld terug. Men heeft de schat Christus en Zijn heil gevonden, maar nog niet in het persoonlijk bezit. Iemand heeft eens gezegd, dan is het hart wel in de schat, maar de schat is nog niet in het hart. Naar die zaak gaat men staan. Naar het persoonlijk bezit van de schat. In de gelijkenis zegt Jezus: „En van blijdschap over dezelve, gaat hij heen en verkoopt al wat hij heeft en koopt die akker”.

Wat valt ons nu op? Twee zaken. Hij heeft de schat nog niet in zijn bezit en toch is er blijdschap. Het zien van de grote schat en het denken aan de schat verwekt blijdschap in zijn hart. Zo is het ook in het zieleleven. Wie door het geloof op Jezus ziet en in Hem voor eigen leven dierbaarheid, noodzakelijkheid en algenoegzaamheid aanschouwt, de enige weg der behoudenis is verheugd. Men kent een blijdschap, die de wereld niet kent, noch geven kan. De gedachten leven bij Hem en al meer rijpt de overtuiging, dat Christus de Levensschat is. Door het bezit van Hem kan men getroost leven en eenmaal zalig sterven. Met deze schat kan men door het leven en die schat verliest men niet in het uur van de dood. En in welke weg krijgt men die schat in zijn bezit? Die weg weet men. Die weg is bekend. Op Die weg zal gegaan moeten worden. Het is de weg van onderhandelen. Het is de weg van verkopen. De man uit de gelijkenis moet al het zijne verkopen, om de schat te be-

zitten. Zo alleen zal de schat wettig zijn eigendom worden. En deinst hij daarvoor terug? Is dat voor hem een onmogelijkheid? Verdwijnt zijn blijdschap, wanneer hij denkt aan het prijsgeven van al het zijne? Neen. Er is maar één ideaal, dat hem drijft: het bezit van de schat. Hij heeft er alles voor over om die schat te bezitten. Geen prijs is hem te hoog. Van al het zijne doet hij gewillig afstand. Het heeft geen waarde meer voor hem. Zijn rijkdom ligt alleen in de ontdekte schat. Wie nu Christus in zijn hart gemijnd heeft, staat naar het persoonlijk bezit van Hem. Men komt tot het verkopen. Tot het loslaten, waaraan men zich verbonden wist, waar men zo veel waarde aan hechtte. Zijn eigen waarde. Zijn zelfvoldaanheid. Zijn eigen gerechtigheid. Zijn eigen vroomheid. Zijn trouw, Zijn ijver. Zijn goede werken. Zijn zelf gevonden, of zelf gelegde gronden voor de eeuwigheid. Van alles doet men afstand. En dat gewillig. Met blijdschap. Paulus schrijft: „hetgeen mij gewin was, dat heb ik om Christus' wil schade geacht”. De lege handen, de lege geloofshanden strekken zich uit naar de schat. Met die handen mag de schat in bezit genomen worden. Dat is vastgelegd in de wet van 't koninkrijk der hemelen. Voor een lege, nietsbezittende zondaar is een rijke Christus. Hij maakt zulk een zondaar zalig. Hij maakt zulk een zondaar rijk. Door het geloof wordt nu schatrijke Heere Jezus in het uur van het prijsgeven van al het onze aangenomen en men heeft alles in Hem wat tot zaligheid van node is. Niets heeft men meer in zichzelf, wat waarde heeft voor God. Dit wordt almeer verstaan. Maar nu alles in Hem, Die van God gegeven is tot wijsheid, tot rechtvaardigheid, tot heiligmaking, tot een volkomen verlossing. Vandaar dat alleen geroemd kan worden in Hem en Zijn werk. Door het geloof klemmt men zich almeer aan Hem vast.

Verlaat men zich op. Vertrouwt men op Hem, door het geloof wordt voordurend de toevlucht genomen tot Zijn bloed, dat reinigt van alle zonden. Tot Zijn lijden, wat spreekt van het enige zoenoffer voor God. Tot Zijn dood, die verklaart dat Zijn dood, de betaling is voor de zonden. Tot Zijn gerechtigheid, waarin en waardoor God een zondaar, een goddeloze rechtvaardigt. Tot Zijn heiligheid. Tot Zijn gehoorzaamheid. Men richt Zich door het geloof op Zijn Voorbidding. Door het geloof verwacht men alles van Hem voor leven en sterven.

Door het geloof gelooft men, dat Hij de eeuwige Koning is Die met Zijn Woord en Geest regeert en bij de verworven verlossing beschut en behoudt. Men gelooft dat Gods beloften in Jezus Christus ja en amen zijn. In Hem zal God Zijn verbond niet schenden en hetgeen dat uit Zijn lippen is gegaan blijft vast en onverbroken. Door het geloof gelooft men, dat door Christus Jezus de Heere het Koninkrijk Gods zich in volle heerlijkheid zal openbaren. Hij zal niet laten varen het werk Zijner handen. Wat Zijn liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet. De geloofswetenschap, dat Hij alle dingen nieuw maakt geeft troost en kracht in de boze tijd. In de tijd van zielsverzoeking en van strijd. Welk een leven. Welk een rijk leven hebben we getoond. Maar nu moeten we niet menen, dat dit leven zonder strijd, zonder inzinking is. Het leven, wat de Heere werkt is zonder zonde. Is smetteloos. Is heilig. Zo is ook het geloof zonder zonde. In het geloof op zich zit geen twijfel, maar wel in de mens die het leven Gods kent, die het geloof ontvangen heeft.

De reformatoren, die zo duidelijk spreken van de zekerheid des geloofs, hebben ook hun aanvechtingen en bestrijdingen gekend. Dagen van angstige vrees en diepe moedeloosheid. Luther de held des geloofs, had het menigmaal met de duivel en de rede te kwaad. Calvijn sprak zeker niet buiten eigen ervaring om: „voorzeker wanneer wij leren, dat het geloof zeker en onbekermd moet zijn, stellen wij ons niet een zekerheid voor, die door geen enkele twijfeling geraakt wordt en niet een gerustheid, die door geen enkele bekommerning wordt aangevallen; ja veel eer zeggen wij, dat de gelovigen een voortdurende strijd hebben met hun eigen gebrek aan vertrouwen”. In dit verband wijst hij dan op David, toch zeker een voorbeeld van geloof en laat ons uit talloze klachten in zijn psalmen zien, hoezeer deze niet altijd rustig van gemoed is geweest. En in de Dordtse leerregels lezen we: dat de gelovigen in dit leven tegen onderscheidene twijfelingen des vlees strijden en in zware aan-

vechting gesteld zijnde, dit volle vertrouwen des geloofs niet altoos gevoelen".

Voor al in de zorg en moeite van het leven dringen de leugens van de wereld en satan op onze ziel aan en komen zij in ons binnenste op. Dan schijnt het, alsof het Woord Gods niet waarachtig is en zijn beloften falen. Dan is het een strijd, vast te houden, dat het alles waarachtig is, wat Hij gesproken heeft en vraagt soms het hart: zou er wel ontferming zijn bij de Heere? Zou de Heere wel voor mij leven? De vrees van om te komen in de strijd is aanwezig. Men heeft dan geen doorzicht meer. Men gaat zelfs betwijfelen of hetgeen gepasseerd is, wat men beleefd heeft, wel vrucht was van het werk des Heeren. Ik vrees, dat ik nog alles mis en dat mijn werk niet in der waarheid is. Nu houdt de Auteur, de Werkmeester van het geloof, het geloof in stand. Hij doet dit middellijk. Hij maakt van de verkondiging van het evangelie gebruik om te brengen tot het geloof. Hij voedt en sterkt, versterkt het geloof door Woord en sacrament. Versterking van het geloof in de onveranderlijkheid van de beloften van het Evangelie. Versterking van het geloof in Gods genade. In Gods getrouwheid. In de getrouwheid van de Heilige Geest. Die versterking is voortdurend nodig. Die versterking is een onmisbare zaak. Die versterking behoort tot het liefdewerk van de Heilige Geest. Tot eer van God en tot heil van de zondaar.

Aan die versterking heeft de gelovige behoefte.

Hij kan niet buiten die versterking. Naar die versterking wordt uitgezien, bijzonder in donkere zielenachten. En dit versterking blijft niet uit. In het leven niet en in het sterven niet. Een voorbeeld? Aan het begin hebben we U gewezen op één van de laatste episodes uit Bunyans christenreis. In het laatste gedeelte van zijn boek lezen we nog meer. Christen en Hopende zijn gekomen in de doodsrivier. In deze rivier dreigt christen onder te gaan. Hij vreest in deze rivier te zullen sterven. Hopende stelt alles in het werk om het hoofd van christen boven water te houden. Hij stelt alles in het werk om zijn vriend te troosten: „Mijn broeder, zegt hij, daar zie ik de Poort al en ik zie er staan, die wachten om ons daar te ontvangen. Maar Christen antwoordde: „Ach zij wachten op U." Gij zijt Hopende geweest zolang ik u gekend heb. En gij ook zeide hopende tot Christen. Doch Christen antwoordde hem: „ach, broeder! zo ik recht voor Hem was, Hij zoude nu zekerlijk opstaan tot mijn hulp, maar Hij heeft mij om mijn zonden in de strik gelegd en mij daar in gelaten." Mijn broeder sprak Hopende: de angsten en benauwdheden, daar gij in deze wateren door moet gaan zijn geen tekenen, dat God u verlaat, maar worden u alleen toegezonden om u te beproeven of gij nu ook gedenken zoudt, aan hetgeen gij voorheen en tot nu toe van Zijn goedheid genoten hebt en opdat gij ook nu op Hem zoudt vertrouwen in uw benauwdheden. En wat gebeurt

er, Christen wordt gesterkt, bemoedigd door het heilswoord des Heeren. Als gij door het water gaat zal Ik bij U zijn en door de rivieren zij zullen u niet overstromen". Het Woord des Geestes sterkt hem en hij gelooft dat dit waar en zeker is. Van dat Woord gaat kracht uit in zijn hart, zodat hij het met luider stem uitspreekt. Door het geloof klemt hij zich aan Hem vast. Die getrouw blijft tot het einde toe. Die Zijn kerk door een nacht hoe zwart, hoe dicht voert naar het eeuwig licht. Daar gaat het geloof over in aanschouwen van Hem in volle heerlijkheid. Toen Bunyan met een geloofsoog Christus ontdekken mocht in de Heilige Schrift, schrijft hij: O daar was nu niets meer dan Christus voor mijn ogen! Ik zag nu niet meer op deze en die zegening in Christus elk afzonderlijk, zoals Zijn bloed, Zijn begrafenis, Zijn opstanding, maar ik zag Hem, de gehele Christus. Nu is Christus alles, al mijn wijsheid, al mijn rechtvaardigheid, al mijn heiligmaking en al mijn verlossing.

O, Christus! O, Christus! O, Christus! Mijn Heere en mijn Zaligmaker! O, Christus! O, Christus!

Wie Hem nu zo, gelijk Bunyan door het geloof kent en belijdt, zal geen gesloten hemelpoort voor zich zien, maar zal ingaan in de vreugde des Heeren. Om dan eeuwig de Drieënige God te aanbidden voor Hun heilswerk voor de zondaar gedaan en in de zondaar aangevangen, uitgewerkt en voltooid.

M. C. Tanis.

Voor al Uw boeken, bijbels en psalmboeken

BELEEFD AANBEVELEND

Boekhandel van Leeuwen

POSTBUS 39, URK

TELEFOON 05277 - 1783

B.G.G. 05250 - 1531

BELANGRIJK BOEKENNIEUWS NIEUWSTE UITGAVE

SAM. RUTHERFORD: Zegenpraal des geloofs, 27 pred. aan de hand van de geschiedenis van de Kananese vrouw; aan de ene kant de beproeving en de strijd, maar anderzijds ook de heerlijke overwinning en zegenpraal des geloofs behandelt. Een boek dat zichzelf aanbeveelt, zoals ook zijn Goddienstige brieven welke nog beperkt leverbaar is. Van beide boeken kan terecht gezegd worden: **GOUDEN APPELEN IN ZILVEREN SCHALEN**; ook wat de uitvoering betreft, hieraan is ook de grootste zorg besteed. Het boekwerk bevat bijna 400 blz., gedrukt op helder wit papier en gebonden in een pracht Skivertex kunstleren band, met goudopdruk, duidelijke letter. Een boek Dat goud waard is, maar slechts f 32,50 bij voorintekening kost en na 1 oktober a.s. f 37,50. Verschijnt met enkele dagen D.V.

De Godsdienstige brieven, 615 bladzijden groot formaat 2 kolomsdruk f 52,50.

TH. HALYBURTON: Een Zedig onderzoek of in orde der natuur wedergeboorte of rechtvaardigmaking voorgaat; tevens bevat dit degelijke werk: Een onderzoek naar de natuur van Gods daad van rechtvaardigmaking; en twee preken ter gelegenheid van de dood van één zijner vrienden. Prijs slechts f 12,50.

JOHN WARBURTON: Brieven en levensbeschrijving van zijn zoon, bijzonder pracht boek, f 12,50

TH. HOOKER: Arme twijfelende Christen genaderd tot Christus; bijzonder leerzaam f 11,75.

TH. SHEPARD: Geestelijke bevindingen en overdenkingen; uit zijn levensdagboek f 12,90. Der Heiligen kleinood f 4,95.

DS. B. TOES: Genade op grond van recht, 6-tal pred. met verslag begrafenis en foto f 18,90.

DS. J. BARTH: 7-tal pred. 126 blz., f 9,75; Boek Ruth 21 meditaties, 100 blz. f 13,50.

PL. KLEIN: Hoe kunnen de zonden van Gods volk gehecht worden aan de kroon der verdienste Christi f 4,95.

RIK VALKENBURG: S.G.P.-ers over brandpunten, 6-tal interviews f 13,90; Wedloop met de dood f 27,50.

VREUGDENHIL: Kinderbijbel 2 delen f 68,—, per deel f 35,—; Idem Kerkgeschiedenis 4 delen f 72,—, per deel f 18,50. Statenbijbels, drielidig nw. druk met de volledige kanttekeningen f 105,—; Ravensteinstatenbijbel (Herdruk 1657) met zwaarkoperbeslag en landkaarten f 790,—; Idem met prentenbijbel f 915,—; prentenbijbel los f 150,—; Flavius Josephus: Al de werken met prenten f 240,—; Joh. Ruth Dobschiner: Te mogen leven f 17,50; Groninger Pastorle in de storm f 17,50; Rik Valkenburg: Mens in haat uniform f 15,—; Tromius Concordantie f 53,50; Handboek voor de bijbeles geschiedenis door Stick-Waterink opnieuw bewerkt door P. Kuyt, 2 delen f 79,—.

Verder leveren wij U alle goede en verantwoorde boeken direct uit voorraad of direct bij verschijning per kerende post. Vandaag besteld, morgen per kerende post thuis bezorgd.

HET ADRES VOOR AL UW GOEDE BOEKEN

BOEKHANDEL-UITGEVERIJ G. KOOL, Veenendaal

POSTBUS 177 — TELEFOON 08385 — 13978 — GIRO 280.572

P.S. U kunt ook bij ons terecht voor inkoop, verkoop en inruil van 2e hands boeken, statenbijbel en bijbelverklaringen.

„REPOS AILLEURS”

DRIEBERGEN

U zoekt wat rust?

U wilt bijkomen na ziekte?

U bent de eenzaamheid moe?

Voor bijbels, boeken en muziek

is **LINDENBERG** uniek!

Grote voorraad

Snelle levering,

ook van de allernieuwste uitgaven

Kom dan eens enige weken naar Driebergen.

Eigen, kerkelijke sfeer -

Prima maaltijden - Geen

t.v. - Vlak bij de bossen.

Telefoon 03438 - 2466.

**LINDENBERG'S
BOEKHANDEL**

Slaak 4-8 (postbus 4209)

ROTTERDAM-16

Telefoon 010 - 11 16 07

„DE KERKERAAD VAN DE CHR. GEREF. KERK TE ZAAMSLAG,

wijst met klem onderwijzers onder de lezers van „Bewaar het Pand” op de advertentie in „De Wakker” van 6-9-1974 waarin sollicitanten worden opgeroepen voor de vakature van

HOOFDONDERWIJZER

aan de Chr. School te Zaamslag”

Reeds talloze ziekten en kwalen werden bestreden en genezen met behulp van onze meer dan twee eeuwen oude kruidenrecepten. Waar voorgescreven medicijnen faalden, deed de geneeskracht van onze kruiden zowel de arts als patiënt verstandig staan; o.a. aambeien, bronchitis, bedwateren, blaas- en urine, eczeem, gal, hoge bloeddruk, hoofdpijn, ischias, migraine, maag, niersteen, reumatiek, slapeloosheid, spataderen, zenuwen, vernauwde bloedvaten, vermagering, waterzucht, overgang enz. enz.

Kuur voor een maand. . . . f 8,50
(verzendskosten inbegrepen)

Drogisterij

SIKKING

Barvoetestraat 5 - Haarlem - Telefoon 023-312882
Giro 190609